

אנוש שטמפפר נגד היועץ המשפטי לממשלה

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים
[4.1.56, 11.7.55, 26.5.55]

לפני מ"מ הנשיא (חשי"ן), השופטים גויטיין, ויתקון

סקודת החוק הפלילי, 1936 [תוס"א 652, ע' 263], סעיפים 212, 6 ו-סעיפים 3, 3 (א), 3 (ב) (כפי שהוהלסו ב-1946 [תוס"א 1536, ע' 199]), 5, 7, 49 (1), 231 — סקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948 [תוס"א 2, ע' 1], סעיפים 15 (א), 11 — דבר-המלך-במועצה, 1922 [תא"י, כרך ג, ע' 2738], סימנים 35, 40, 38 (וכפי שהוחלף ב-1935 [תוס"ב 496, ע' 197]), 1 (כפי שתוקן ב-1939 [תוס"ב 898, ע' 381]) — חוק העבירות הימיות (במושבות), 1849 [תא"י, כרך ג, ע' 2536], סימנים 1, 7 — סקודת הפרוצדורה הפלילית (שמיטה על-פי כתב-אישום) [תא"י, סדק לו], סעיפים 14 (1), 24 (2), ו-סעיף 3 (כפי שהוחלף ב-1939 [תוס"א 964, ע' 97]) — סקודת הפירושים, 1945 [תוס"א 1400, ע' 36], סעיף 2 (וכפי שתוקן ב-1945 [תוס"א 1457, ע' 152]) — סקודת הפרשנות (דיני ישראל, נוסח חדש ג, ע' 2), סעיף 1. אישום בגרימת מות כתוצאה מרשלנותו הפלילית של המואשם על-ידי מתדל בלתי חוקי שקרה בלבים באניה המניסה דגל ישראל.

סמכותם השיטוטית של בתי-המשפט במדינת ישראל כעבירות שנקשו בלבים באניות המניפות את דגלה — כלל הוא כמשפט הבינלאומי הפומבי, כי אניות סוחר המפליגות בלבים נתונות בענייני פליליים כבעניינים אורחיים לסמכותה של המדינה אשר את דגלה הן מניפות כחוק, וכי המשפט של מדינת-הדגל קובע את זכויותיהם ואת חובותיהם של כל היורדים באניותיה — עקרונות הכלל הנ"ל במשפט המקובל האנגלי, באמריקה ובארצות שאינן אנגלו-סקסיות — כלל זה נעשה חלק ממשפט ארצני בשלוש דרכים: (א) באמצעות סימן 46 לדבר-המלך, 1922, ומסעם סעיף 11 לסקודת סדרי השלטון-המשפט, תש"ח-1948; (ב) בתוקף סימן 1 של חוק העבירות הימיות (במושבות), 1849, באמצעות סימן 35 לדבר-המלך; (ג) בזכות ריבונותה של מדינת ישראל העצמאית — בכדינתו באים כל העניינים הפליליים בתחום סמכותם של בתי-המשפט המחוזיים, לפי סימן 40 לדבר-המלך, אם כי קיים גם בית-משפט לימאות — סעיף 6 לסקודת החוק הפלילי, 1936, אינו עומד בפני עצמו ויש לקראו יחד עם סעיף 3 (ב) לסקודה — המלה "חוק" בסעיף 3 (ב) הנ"ל כוללת לא רק את התוקים המנויים בהגדרת המונח "חוק" שבסעיף 5 לסקודה, כי אם גם את העקרונות הכלליים המקובלים במשפט הבינלאומי — אגיה המפליגה בלבים תחת דגל ישראל נחשבת למקום בתוך תחומי ישראל" שעליו משתרע שיטתם של בתי-המשפט של המדינה כאמור בסעיף 6 הנ"ל ועבירה הנעשית בה היא מן העניינים שעליהם מדובר בסימן 38 לדבר-המלך — כללי המשפט הבינלאומי המקובלים בכל המדינות הנאורות כוחם יפה היום

במדינת ישראל בזכות ריבונותה ובזכות סמכותם של בתי-המשפט שלה על אניותיה המפעילות כלבים
המניפות את דגלה — מנהגות המשפט הבינלאומי הוכרו כחלק ממשפט הארץ עלידי אנגליה, ארצות-
הברית וארצות אירופיות שונות, אם כי כמה מהן דוגלות בעקרון השיטוט הטריטוריאלי של בתי-
המשפט שלהן — המניעים שהצדיקו זאת בארצות נאורות אחרות קיימים גם לגבי מדינת ישראל ומצדדי
קיים את העברת העקרונות הבינלאומיים האלה למשפט ארצנו ללא כל ויקה למשפט האנגלו-סכמי וללא
כל קשר לחוק המקומי — טיבם ומקור מחצבתם של המניעים האלה במשפט המקובל האנגלי הקיימים
גם לגבי מדינת ישראל.

א

פסקי-דין ישראלים שאוּכרו:

ב

- [1] בנ"צ 27/48 — שמואל להיס נגד שר-הבטחון ואח': „פסקים“, כרך א, תש"ח/תש"ט-
1948/9, ע' 236, 246.
[2] ע"פ 44/52 — קאסס חסין דיאב נגד היועץ המשפטי לממשלת ישראל: „פסקי-דין“,
כרך ג, תשי"ב/תשי"ג-1952, ע' 922, 933; „פסקים“, כרך ה, תש"ט/תשי"ג-1949/52,
ע' 419.

ג

פסקי-דין של בתי-המשפט המחוזיים הישראליים שאוּכרו:

ד

- [3] ת"א 208/52, ירושלים — יודעות משה שבבו המנוח ואח' נגד רוג'ר היילן ואח':
„פסקים“ מחוזיים, כרך ז, תשי"ג-1952/53, ע' 455, 458.

ה

פסקי-דין אנגליים שאוּכרו:

- [4] *Forbes v. Cochrane*; (1824), 107 E.R. 450, 457, 458, 456.
[5] *R. v. Anderson*; (1865-72), L.R. 1 C.C.R. (Crown Cases Reserved), 161, 166,
170, 167, 168, 169.
[6] *R. v. Gordon-Finlayson. Ex parte, An Officer*; (1941), 1 K.B. 171, 178, 179,
182, 183, 184, 189, 190.
[7] *Admiralty*: 12 Co. Rep. 79; 77 E.R. 1357.
[8] *In re, The Ionian Ships*; (1855), 164 E.R. 394, 400.
[9] *Sharp (John) & Sons, Ltd. v. The Katherine MacKall*; (1924), 34 C.L.R.
(Commonwealth Law Reports), 420.

ז

ראה גם ספרו של Burrows

Words and Phrases Judicially Defined, London 1943, Vol. 1, p. 342.

מ"ח הנשיא (חשי"ן)

פסקי-דין ניו-זילנדיים שאחזקו:

[10] *Godwin v. Walker*; (1938), N.Z.L.R. 712, 753.ראה גם ספרו הנ"ל של *Buttons*.

פסקי-דין אמריקניים שאחזקו:

[11] *United States v. Flores*; (1933), 53 S.Ct. 580, 584, 585.[12] *United States v. Rodgers*; (1893), 14 S.Ct. 109, 115.[13] *Radovic v. The Princ Pavle*; (1942), 45 F. Supp. 15, 16.

פסקי-דין של בית-המשפט הקבוע למשפט בינלאומי שאחזקו:

[14] *The Lotus Case*; (1927), P.C.I.J. (Publications of the Permanent Court of International Justice), Series A, No. 10.

חוקים אנגליים שאחזקו:

*Merchant Shipping Act, 1854 (17 & 18 Vict. c. 104).**Admiralty Offences (Colonial) Act, 1849 (12 & 13 Vict. c. 96), s. 1.**Foreign Jurisdiction Act, 1890 (53 & 54 Vict. c. 37), First Schedule; ss. 1, 5, 5(2).**Interpretation Act, 1889 (52 & 53 Vict. c. 63), s. 18(2).**Colonial Courts of Admiralty Act, 1890 (53 & 54 Vict. c. 27).**Fugitive Offences Act, 1881 (44 & 45 Vict. c. 69), s. 39.**Statute of Westminster, 1931 (22 Geo. 5, c. 4).**The Foreign Enlistment Act, 1870 (33 & 34 Vict. c. 90).*

ערעור על פסקי-דין של בית-המשפט המחוזי חיפה (השופט א. וינוגרדוב). מיום 23.6.54. בתיק סלילי 203/53. לפיו נמצא המערער אשם בעבירת הרגה לפי סעיף 212 לפקודת החוק הפלילי, 1936. ונידון לשנת מאסר אחת עבור כל אחד מששת פרטי האשמה. תקופות המאסר תהיינה חופפות. הערעור נזקבל והנאשם זוכה.

טוניק ו-מלצר — בשם המערער; דורי — בשם המשיב

פסק-דין

מ"ח הנשיא (חשי"ן): המערער נתבע לדין בבית-המשפט המחוזי בחיפה. הורשע בכמה פרטי עבירה של גרימת מוות לפי סעיף 212 לפקודת החוק הפלילי, 1936. המעשה אשר שימש עילה לתביעה הפלילית אירע באניה "מסדה" שטבעה בלב-ים, או על אחת

ח"מ הנשיא (חש"ו)

מסירותיה עובר לטביעתה. שעה שהמערער, אורח ישראלי, שימש כאחד מאנשי צוהה. אין חולק על כך, כי האניה, לאתר שנרכשה על-ידי בעליה, איגוד ישראלי, נרשמה זמניה בקונסוליה הישראלית בקופנהגן הניפה דגל ישראלי, והשאלה הראשונה העומדת לזיון היא, אם לבית-המשפט המחוזי בחיפה היתה סמכות לדון ולפסוק בענין.

- א 2. נטען לפנינו, כי סעיף 6 לפקודת החוק הפלילי, 1936, מגביל את סמכותם הטריטוריאליה של בתי-המשפט הפליליים, לתחומי המדינה ולשטח של שלושה מילין ימים מרצועת החוף שלה בלבד, וכי משום כך לא היה בית-המשפט המחוזי בחיפה מוסמך לשפוט את המערער על העבירה הנדונה שנעברה לדעת הכל בלבימים, הסעיף 6, לפי השינוי שהובא בו מכוח סעיף 15 (א) לפקודת סדרי השלטון והמשפט (ע"ר תש"ח, תוס"א 2, ע' 1), קובע, כי:

„לצרכי החוק הזה ישתרע שיפוטם של בתי-המשפט של ישראל על כל מקום בתוך תחומי ישראל, או בתוך תחומי שלושה מילין ימים מרצון עות החוף שלה הנמדדים מנקודת השפל של המים.“

- ג אין כל ספק, כי סעיף זה הכניס למשפט ארצנו את העקרון של הסמכות הטריטוריאליה של בתי-המשפט, הרווח באנגליה ובארצות-הברית של אמריקה, אך סעיף 6 אינו עומד בפני עצמו, ולדעתי יש לקראו כאחד עם סעיף 3 (ב) לפקודה, המצמצם במידת-מה את תחולתו, ומרחיב מטעם זה גופו את שטח שיפוטם של בתי-המשפט. סעיף אחרון זה אומר, כי:

3. „קביעותיו של החוק הזה לא הפנעה —

(א) בהיותו של כל אדם צפוי להישפט ולהיענש על כל עבירה על

חוק כל-שהוא, שאינו החוק הזה; או

(ב) בהיותו של כל אדם צפוי להישפט ולהיענש על עבירה לפי קבי-

עותיו של חוק כל-שהוא, המתייחס לשיפוטם של בתי-המשפט

הישראליים בגין פעלים שנעשו מחוץ לגדר שפיטתם הרגילה של

אותם בתי-משפט.“

- ד 3. בית-משפט זה, בדברו ב"ג"צ 27/48, 27.10.59, סק"ס, כרך א, ע' 236, (1), על משמעותו של סעיף 3 (ב) ביחסו אל סעיף 6, אמר, ב"ע' 246, וזו לשונו:

„המחוקק משאיר לעצמו פתח פתוח לחוקק בעתיד (ומקיים בזה גם

לגבי העבר) חוקים אשר לפיהם יהיו בתי-המשפט בארץ מוסמכים לשפוט

ולהעניש כל אדם בשל פעולות אשר נעשו על-ידו מחוץ לגדר שפיטתם

הרגילה, מבלי שידיהם של בתי-משפט אלה תהיינה כבולות בחבלי פקודת

החוק הפלילי (הכוונה, כנראה, לסעיף 6 שבפקודה זו).“

ח"ם הנשיא (חש"י)

המשפט "על עבירה לפי קביעותיו של חוק כל-שהוא" גאמור בסעיף 3 (ב) לפקודה אין פירושו מעשה המוגדר כעבירה בחוק אחר — מחוץ לפקודת החוק הפלילי — שהרי לעבירה מסוג זה הוקדש הסעיף 3 (א). הכוונה היא לכל חוק אחר המסמך את בתי-המשפט — על אף האמור בסעיף 6 — לרונן אדם שעבר עבירה, ואפילו זו עבירה לפי פקודת החוק הפלילי. עלינו לראות, איפוא, אם קיים איזה חוק אחר המסמך את בתי-המשפט בארץ לרונן אדם אשר עבר עבירה בלכיים, כלומר, מחוץ למים הטריטוריאליים של המדינה.

4. כלל גדול הוא במשפט הבין-לאומי הפומבי, כי אניות סוחר המפליגות בלב-ים נתונות לסמכותה של המדינה אשר את דגלה הן מניפות כחוק, וכי המשפט של מדינת-הדגל קובע את זכויותיהם ואת חובותיהם של כל היורדים בהן. כלל זה, כל עיקרו לא בא אלא כדי לשמור על הציבור מפני משפט המדבר (או — ובמקרה זה אולי ביתר דיוק — משפט הים). מן ההכרח להשליט סדר ומשטר בספינות המפליגות בלב-ימים, למען לא יהיו אלה מקומות אשר בהם לית דין ולית דין, כל איש הישר בעיניו יעשה ומאן דאליים גבר. השלטת החוק והסדר באתרים מרוחקים ובלתי מוגבלים אלה שבמרחבי הימים אפשר לה שתיעשה על אחת משתי דרכים: האחת — שהמדינות אשר יש להן זיקה לכך תיטולנה סמכות לעצמן על בני-האדם ועל החפצים המצויים באותם מקומות; והשניה — שכל מדינה ומדינה תשתמש באותם מקומות בסמכות בלתי מוגבלת, ללא קפידה וללא שימת-לב לזכויותיהן ולתביעותיהן של מדינות אחרות. הדעה על הדרך הראשונה היא שקנתה לה שבייתה במשפט העמים, והעקרון המקובל הוא, כי בני-אדם החוסים בצל דגלה של מדינה מסוימת, כשהם מצויים במקומות שאינם נתונים למרות ריבונותן של מדינות אחרות, מקבלים עליהם עול חוקיה ומשפטיה של אותה מדינה, כאילו היו מצויים בשטח המדינה גופה. מטעם זה נחשבה אניית סוחר בלב-ים, לדעת הכל, כמדינה, או כחלק מן המדינה, אשר את דגלה היא מניפה.

5. כראייה לשימוש הנרחב אשר נעשה בעקרון האמור, די לנו להביא דברים מועטים, לרונן-מה, שיצאו מפי בני-הסמך. במשפט האנגלי, (4), *Forbes v. Cochrane*; (1824), 107 E.R. 450, אומר השופט Best, ב"ע 457, חו לשונו:

"אנשים אלה" (עבדים שברחו מאדוניהם), "כשהם מצויים על סיפונה של ספינה בריטית, נהנים מכל הזכויות שהן מנת חלקם של בריטים, וכפוף פים לכל חובותיהם, אילו עברו עבירה כלשהי היו נשפטים על-פי חוקים אנגליים."

ולמטה מן הענין, ב"ע 458:

"... בכל מה שנוגע לשאלה זו, אין הבדל בין אניה בריטית ובין אדמת בריטניה; וכלום אין אלה המצויים על סיפונה של אניה בריטית מוגנים על-ידי המשפט האנגלי ונתונים למרותו, כאילו עמדו על אדמה אנגלית."

מ"מ הנשיא (חט"ו)

יודגש. כי במשפט ההוא דובר לא על אורחים בריטיים. כי אם על נכרים שמצאו להם מקלט באניה בריטית. ואף-על-פי-כן קבע בית-המשפט כי הם חוסים בצל המשפט האנגלי. לשבת ולחסד.

א R. v. Anderson; (1865-72), L.R. 1 C.C.R. (Crown Cases Reserved), 161, (5). אמרו לחפש בחוק החרות (Merchant Shipping Act) את מקור סמכותו של בית-משפט אנגלי לרון בעבירה שנעברה באניה. אך בית-המשפט קבע. כי אין צורך כלל לפנות אל החוק החרות. וכך אמר השופט בוביל (Bovill). ב"ע 166:

ב „אין צורך להחליט עכשיו מה תקפו של ה-Merchant Shipping Act משום שהמשפט המקובל שבאנגליה. בלא כל קשר לחוק החרות. די בו. לרעתי. להכריע את גורלו של המשפט הזה. העבירה כאן נעשתה על סיפון ספינה בריטית. על-ידי אחד מאנשי צוותה. אילו נעשתה עבירה זו בלב-ים לא היה הדבר שנוי במחלוקת כלל. אם מבחינה עקרונית ואם מבחינת האסמכתאות. שהעבירה היתה נעשית באופן ברור בתחום שיפוטתה של האדמירליות. ולגבי בית-המשפט הפלילי המרכזי הרי הדבר כאילו נעברה העבירה בתחום סמכותו ביבשה.“

השופט בלקבורן (Blackburn). אומר באותו ענין. (5). ב"ע 170:

ד „..... כאשר מדינה מרשה לאניה להפליג תחת דגלה. ואנשי הצוות חוסים בצלו של דגל זה. מחייבים ההגיון והצדק שהללו יהיו צפויים לעונש בהתאם למשפט הדגל.“

ה 6. רעיון זה של כפיפות אניה לסמכותה של המדינה אשר דגלה מתנוסס עליה. בא לידי ביטוי המלא במשפט „לוטוס“ (14). המפורסם (P.C.I.J. Series A, No. 10). באותו ענין נאמר על-ידי בית-הדין הקבוע למשפט בין-לאומי.

ז „לבטח נכון הדבר שאניות בלבי-ים אינן נתונות אלא למרותה של המדינה אשר את דגלה הן מניפות התוצאה הנובעת מן העקרון של הופש-הימים היא. שאניה בלבי-ים כלולה (assimilated) בטריטוריה של המדינה אשר את דגלה היא מניפה. לפי שהיא עושה שימוש בסמכותה עליה (על האניה). כשם שהיא נוהגת בטריטוריה שלה. מה שאין כל מדינה אחרת רשאית לעשות. כל מה שאפשר לומר הוא. שמכוח העקרון של חופש-הימים. מעמידים אניה במצב של טריטוריה לאומית היוצא מכאן. שמה שמתרחש על סיפון אניה בלבי-ים. יש לראותו כאילו התרחש בטריטוריה של המדינה אשר את דגלה מניפה האניה.“

מ"מ הנשיא (חש"י)

7. רעיון זה גופו נתקבל במלואו גם על-ידי בתי-המשפט הפדראליים באמריקה. במשפט. (11), U.S. v. Flores; (1933), 53 S. Ct. 580 נאמר:

„נכון הדבר, כי השיפוט הפלילי של ארצות-הברית מיוסד בדרך כלל על העקרון הטריטוריאלי, וכי לחוקיה הפליליים של ארצות-הברית אין חוקף חוץ-לטרטוריה ניתן מכללא אולם מעולם לא עלה על הדעת לומר, כי עקרון זה חל לגבי אניית סחר אשר, למטרות שיפוטם של בתי-המשפט של הריבון אשר את דגלו היא מניפה להעניש על עבירות שנעשו עליה, היא נחשבת כחלק מאדמתו של אותו ריבון” (שם, (11). ע' 584-5).

בדבריו אלה סמך בית-המשפט העליון של ארצות-הברית על פסק-הדין. (12), U.S. v. Rodgers; (1893), 14 S. Ct. 109 אשר בו נאמר, ב"ע 115:

„נכון הדבר כי מבחינה עקרונית אין תוקף לחוקיה הפליליים של מדינה מחוץ לגבולותיה הטריטוריאליים, וכי כדי לתת לאיזו ממשלה, או לבתי-דיניה המשפטיים, את הזכות להעניש על פעולה או על עיסקה כעל עבירה, מן ההכרח שאלה ייעשו תוך אותם גבולות אך לעקרון זה כמה חריגים שיכו להכריז כעקרון גופו, אחד החריגים הוא, שעבירות שנעשו באניות השייכות לאזרחי ארצות-הברית בתחום שיפוטם הימי (כלומר בתחום מימי-שיט), אף אם מחוץ לגבולותיה הטריטוריאליים של ארצות-הברית, מותר גם מותר לדון בהן, כאשר האניה והצדדים מובאים לחוף אזור שיפוטם. כפי שכבר ציינו קודם לכן: אניה נחשבת כחלק מן הטריטוריה של המדינה אשר לה היא שייכת.”

וכאלה למכביר.

(ראה האסמכתאות המובאות ב" American Digest 1659-1896, Century Ed. (Vol. 29, p. 487).

8. והוא הדין במשפטן של ארצות שאינן אנגלו-סכסיות. במשפט איטלקי אחד (הובא בספרו של הרברט בריגס, The Law of Nations, הוצאה ב' ע' 340) הוברר, כי אחד מאנשי הצוות של אניה איטלקית סרח בהיות האניה במל ספרדי. בשלב האניה לנמל איטלקי נאסר האיש, נחבע לדין והורשע בעבירה על דיני איטליה. על כך אמר בית-המשפט האיטלקי לקסאציה:

„בנוגע לעבירות הנעשות על אניות המצויות במים הטריטוריאליים של מדינה נכרית, קיבלו זה כבר סופרים ומשפטנים את האבחנה בין פעולות שנעשו על סיפון אניה על-ידי אנשי הצוות, ותוצאותיהן מוגבלות לאניה גופה, ובין פעולות המפירות את הסדר הציבורי או הנוגעות לזכויות

מ"ח הנשיא (חש"ן)

הפרטיות של המדינה הנכרית בנוגע לכת הראשונה עומד בעינו שיפוטם של בתי-המשפט הלאומיים. לפי שמכותה של המדינה נמשכת אחרי אניות הסוחר שלה. בהתאם לעקרון שהדגל שולט ביהסיהם של אנשי הצוות."

א

במשפט, (13), Radovic v. Princ Pavle; (1942), 45 Federal Supplement 15.

אמר בית-משפט אמריקאי פדראלי כך:

ב

"אין לפקפק בכך, כי החוק הקובע את היובו של הנתבע הוא החוק היוגוסלאבי, לפי שהתאונה אירעה תחת דגלה. באניה של אותה מדינה ולאורח שלה. אניית סוחר בלבנים שייכת למדינה אשר את דגלה היא מניפה. ומשפט הדגל חל לגבי זכות התביעה שנוצרה על-פני אותו ים. שיפוט ודיני העם מלווים את האניה לא רק על-פני הימים כי אם בכל מקום אחר שהמים נושאים אותה אליו"

ג

9. כללן של דבר: זכות שיפוט זו, בענינים פליליים כבענינים אזרחיים, תובעות לעצמן

כל המדינות השולחות את צייהן — אניות-סמטה ואניות מלחמה — ללבנים. העקרון הוא אוניברסאלי, ועד כמה שיקלתי לברר אין חולק עליו. הוויכוח בין אנשי משפט סובב רק על השאלה: מה מקורו של עקרון זה ומה הצידוק לקיומו? יש מסבירים את צמיחתו על-

ד

סמך התיאוריה של "אי-צף", כלומר, שכל אניה בלבנים נחשבת כחלק צף של מדינת

הדגל (אופנהיים-לאוטרפאכט, (International Law, 7th Ed. Vol. 1, p. 548), ויש

תולים אותו בבעלותה של המדינה וזכות שליטתה על נכסיה ורכושה. כשאלה

מצויים במקום ששום מדינה אחרת אינה תובעת לעצמה סמכות מקומית. W.E. Hall

Treatise on International Law הוצאה 5, ע' 253. במהלך הדיון אוזכר המשפט האנגלי,

ה

(6), R. v. Gordon-Finlayson; (1941), 1 K.B. 171. ונרמז שכאילו הוא קובע ציון-

דרך חדש בסוגיה זו שאנו עוסקים בה כאן. אך לדעתי לא הביא משפט זה כל מהפכה,

גדולה או קטנה, במושגים המקובלים בשטח המשפטי הנדון בזה. השופטים שישבו לדין

באותו ענין הסתייגו מהתיאוריה של "אי-צף", כלומר, מהרעיון שאניה בלבנים היא אבר

שנתלש מן הטריטוריה-האם והוא צף בלבנים ומשמר בקרבו את סגולותיו של הגוף החי

ו

שנשאר תקוע במקומו; אך לא עלה על דעתם כלל לעקור משרשו את העקרון עתיק-

היומין, האומר כי שיפוטם של בתי-המשפט של מדינה מסוימת משתרע על אניות סוחר

המפליגות בימים ומניפות עליהן את דגלה של אותה מדינה. נהפוך הדבר: הם הדגישו

חוזר והדגשו, כי הכלל האמור קנה לו שביתה בחוקי אנגליה ואין מהרהרין אחריו כלל.

השופט הומפריז (Humphreys) אומר שם, (6), ב"ע 178:

ז

"מר קארטר אמר — ואין לפקפק באמיתות טענתו — שהכתר עומד

על כך זה שנים רבות כי שיפוטם של בתי-משפט אנגליים משתרע לא רק

על אנגליה, כי אם גם על אניה בריטית, כל זמן שאניה זו מצויה בלבנים.

מ"מ הנשיא (חשין)

דוקטרינה זו נתקבלה על-ידי בתי-המשפט לפני שנים רבות מאד ואין היא שנויה עתה במחלוקת.

למטה מן הענין. ב"ע 179, וביתר הדגשה:

..... הדוקטרינה דרושה משום שנקודת המוצא היא ההנחה שעבירה נעברה — לפי הטענה — על-ידי אדם שלא היה באנגליה; והואיל והכרחי הדבר שאיזה בית-משפט תהא לו סמכות לדרן בעבירה שנעשתה באניה בריטית, נפסק — וזה הוא דין משנים רבות מאד — כי במסיבות אלה קיימת סמכות לדרן את האדם, אף שלא עבר את העבירה באנגליה, כאילו עשה כן, משום שהטענה היא שהוא עבר את העבירה על אניה בריטית, במקום שכל אנשיה חוסים בצל הדגל הבריטי, הנושא עמו את הזכויות ואת ההנחות של אורח בריטי, ואת הכפיפות למשפט האנגלי.

וברוח זו דיברו גם השופטים האחרים טוקר (Tucker) ו־אוליבר (Oliver). הם הפריכו, לצורך השאלה שעמדה לפניהם, את התיאוריה של „טריטוריה צפה“, אך לא חלקו כלל על עצם הסמיכות שבין דגל האניה לבין משפטה של מדינת-הדגל במה שנוגע לסמך כויות בתי-משפטה של מדינת-הדגל.

10. אולי לא למותר יהיה להביא כאן במלים ספורות את דעתו של אחד האחרונים, המשפטן הנס קלזן, בדברו בספרו Principles of International Law (1952) על העקרון במשפט הבינ-לאומי, הקובע כי במרחבי-הים, מחוץ למימיה הטריטוריאליים של איזו מדינה שהיא, רשאית כל מדינה להשתמש בסמכותה על האניות המניפות כחוק את דגלה, מסביר ואומר, ב"ע 223:

„הדרך הרגילה לתאר את מעמדה החוקי של אניה בלביים היא לומר, שיש לראותה כחלק צף של מדינת-מקורתה. פירוש הדבר, שאניה כל-רעים נתונה לשיפוטה הבלעדי של המדינה אשר תחת דגלה היא מפליגה כחוק. העובדה, שהאניה נחשבת כחלק צף של מדינת-מקורתה, פירושה, נוסף על כך, כי החוק הלאומי של מדינת-הדגל רשאי לקבוע שכל מה שמתרחש באניה ייחשב כאילו התרחש על אדמתה של מדינת-הדגל, כגון, לידתו של ילד, עיסקה מסחרית, עבירה וכיוצא באלה.“

ובסיכום הדברים מטעים קלזן בקיצור לשון ואומר, ב"ע 225:

..... כל מדינה מורשה על-פי החוק הבינ-לאומי הכללי להוציא לפועל את חוקיה שלה, וביחוד לבצע פעולות כפיה בלביים על סיפח אניותיה שלה

מימ הנשיא (חשין)

מעניין לציין, כי על אף שמשפט פינלייסון, (6). הנ"ל שולל את התיאוריה של „אי-צף“, מביא קלון את דברי השופט הוואפרדז באותו משפט כאסמכתה לדבריו. על עקרון סמכותה של מדינה לגבי אניות המניפות את דגלה, ועל מקורו וטעם צמיחתו של עקרון זה במשפט הבין-לאומי (ראה שם, ע' 223, הערה 14).

א 11. העקרון האמור נעשה, לדעתי, חלק ממשפט הארץ הזאת בשלוש דרכים: ראשית, באמצעות הסימן 46 לדבר-המלך-במועצה, 1922; שנית, בתוקף סימן 1 של ה-Admiralty Offences (Colonial) Act, 1849, שהועבר לחוקי הארץ מכוח סימן 35 לדבר-המלך-במועצה, 1922; ושלישית, בזכות ריבונותה של מדינת ישראל.

ב כבר ראינו לעיל, כי מקומו של העקרון יכירנו במשפט המקובל של אנגליה (ראה דברי בוביל במשפט אנדרסון, (5). הנ"ל ע' 166-7). עקרון זה אינו נוגד את תנאיה של מדינת ישראל ואת מצב האוכלוסיה בה, ולפי מה שראינו לעיל אינו סותר גם כל חוק מקומי. מטעם זה מותר לנו לעשות בו שימוש מכוח הסימן 46 לדבר-המלך-במועצה והרישא לסעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט.

ג האסמכתה השניה היא הסימן 1 של ה-Admiralty Offences (Colonial) Act, 1849. שהוראותיו חלות על א"י (קרי: ישראל) מכוח הסימן 35 לדבר-המלך-במועצה, 1922. האקט האמור מתואר ככותרתו הראשית (לפי התרגום העברי אשר בחוקי א"י לדרייסון, כרך ג, ע' 2536) בלשון זו:

ד „חוק הקובע הוראות בענין תביעה למשפט במושבות הוד מלכותה בשל עבירות שעברו אותן בתחומי שיפוטו של מיניסטריין הימיה ובענין שפיטתן של אותן עבירות באותן מושבות.“

ה דברים אלה ממצים, לדעתי, את תכנו של החוק, ומשמעותם כך היא: כל עבירה שנעברה במקום אשר זרוע שיפוטו של האדמירליות מגיעה אליו, יהיו בתי-המשפט של המושבות הבריטיות מוסמכות לדון בה. דבר זה משתמע באורח שאינו ניתן לספק מכותרת השוליים לסימן 1. וזו לשון כותרת השוליים:

ו „כל שנאשמו באיזו מושבה בעבירות שעברו אותן בים, ינהגו בהם באותו אופן כאילו עברו אותן העבירות במימי השיפוט המקומי של בתי-המשפט אשר לאוחה מושבה.“

ז „מושבה“ באקט זה כוללת כנראה, גם ארץ הנתונה למנדט בריטי. על אף הפירוש שניתן למונח „מושבה“ בסימן V של האקט; שאם לא כן מה טעם ראה המחוקק, ומה הועיל בתקנתו, בהעבירו אקט זה לארץ-ישראל שלא היתה בזמנו מושבה בריטית, אף לפי הפירוש הרחב שניתן למונח זה בסימן V של האקט, כי אם שטח מנדטורי? ואם א"י כך, מדינת ישראל אף היא כך.

מ"ח הנשיא (זשיין)

אך גוסף לכל האמור נראה לי, כי גם אם אין בידינו להסתייע בסימן 46 לדבר-המלך-במועצה, ובסימן 1 לאקט האנגלי משנת 1849 הנ"ל, שומה עלינו לפסוק, כי העקרון האמור נעשה חלק מדיני הארץ מכוח היות ישראל מדינה ריבונית ועומדת ברשות עצמה. הכרזת-העצמאות קרעה לפני המדינה החדשה אשנב אל החוקים ואל המנהגות הבין-לאומיים, אשר המדינות כולן נהנות מהם בזכות דיבונותן, והעשירה את מערכת דיניה בעקרונות המקובלים במשפט העמים. עקרונות אלה אין אנו חייבים עוד לשאוב מכלי שני, דרך צינורות-משנה שהותקנו במיוחד לכך, לפי שכיום יש בידינו, בזכות היות מדינת ישראל חברה במשפחת העמים, לשתות מן המקורות במישרין מכוח הסיפא לסעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט (הקובע את המשפט שיעמוד בתקפו בישראל לאחר הכרזת העצמאות). בשינויים הנובעים מהקמת המדינה ורשויותיה¹, ואף אלמלא סעיף זה, ובלא כל קשר אליו, מדינת ישראל שולחת את צי-אניותיה למרחבי-הימים תחת דגלה שלה. האנשים היורדים באניות אלה חוסים בצל דגלה ונהנים מחוקיה וממשפטיה. מטעמים אלה אין אני רואה כל מניעה לכך, שבתי-משפט יפרשו את סמכותם על פני כל אלה המצויים באותן אניות, וישפטום לפי חוקיה שלה. כאשר תעשה כל מדינה נאורה אחרת לגבי אניות המניפות את דגלה ולגבי האנשים היורדים בהן. במדינות אחרות — באנגליה, למשל — יבואו הדברים בגדר סמכותם של בתי-המשפט של האדמירליות, ולא בבתי-המשפט הרגילים של המשפט המקובל (אף כי באנגליה נתון היום ל-Central Criminal Court גם השיפוט בעבירות שנעשו בתחום סמכותו של האדמירל). במדינת ישראל, לעומת זה, באים כל העניינים הפליליים בתחום סמכותם של בתי-המשפט המחוזיים, על-פי סימן 40 לדבר-המלך-במועצה, אף כי קיים גם בית-משפט לימאות. אך חילוק זה היינו, הפרדת הסמכויות וחלוקתן לשתי מערכות בתי-משפט נבדלות באנגליה, וריכוזן בבית-משפט אחד בישראל — אין בו, כשהוא לעצמו, כדי להרחיק את העקרון הבין-לאומי באורח מלאכותי ממשפט הארץ הזאת. ²דרוש הדבר, שאיזה בית-משפט יהיה לו שיפוט בעבירות שנעברו ב... אניה³, כפי שאמר השופט הוּמפּרִיז ב-משפט פינליי⁴ 100, 6). ואין אני רואה בית-משפט מוסמך לכך יותר מבית-משפט בישראל. כשהמדובר הוא באניה ישראלית וכעבירה שנעברה בה, זמבית-המשפט המחוזי בחיפה, שבאזור שיפוטו גר המערער, ואשר להגבלה שבסעיף 6 לפקודת החוק הפלילי — כבר נאמר לעיל (בפיסקה 2), כי סעיף זה כפוף להוראות הכלולות בסעיף 3 (ב), והמלה "חוק" האמורה בסעיף אחרון זה כוללת, לדעתי, לא רק את החוקים המנויים בהגדרת המונח "חוק" בסעיף 5. כי אם גם את העקרונות הכלליים המקובלים במשפט הבין-לאומי הפומבי. הרשימה הנתונה בצד המונח "חוק" בסעיף 5 אינה ממצה, לפי שהיא פותחת במלה "כולל" (בניגוד להגדרת המונחים "חטא", "בית-המשפט", "פשע", "רשות עירונית" וכו' שבאותו סעיף, הפותחת בכל מקרה במלה "פירוש") ואינה מוציאה מן הכלל חוקים אחרים.

12. באיכות המערער נתלה גם בסימן 38 לדבר-המלך-במועצה, כדי לחזק את טענתו כי לבתי-המשפט האזרחיים יש סמכות שיפוטית רק בעניינים ועל בני-אדם שבארץ, וכי אדם שעבר עבירה בחוץ-לארץ אין לבתי-המשפט המקומיים שליטה עליו. כנגד זה אפשר להשיב לו חשובה כסולה: ראשית, — ודבר זה כבר הוסבר בארזכות לעיל — לענין

נ"ס הושיא (חש"ן)

סמכות בתי-המשפט — להבדיל מכל שאר ענינים, כגון, אורחות, לידה, עשיית צוואה וכו' — נחשבת אגיה המפליגה בלב-ים תחת דגל מדינת ישראל כחלק מהמדינה עצמה. נמצא, האגיה היא „מקום בתוך תחומי ישראל“, שעליו משתרע שיפוטם של בתי-המשפט של מדינת ישראל כאמור בסעיף 6 לפקודת החוק הפלילי, ומעשה העבירה שלפי הטענה נעשה בה הוא מן הענינים שעליהם מדובר בסימן 38 לדבר-המלך-במועצה. שנית, אני מצדף, בכל הכבוד, את דעתי לדעתו של כב' השופט ויתקון, כפי שהובעה בתי"א 208/52, ירושלים, „פסקים“ מחחיים, כרך ז, ע' 455, (3), בהסתייגות אחת. באותו ענין אמר השופט ויתקון, ב"ע 458:

„סימן 38 משמש מעין הקדמה לפרק שבדבר-המלך-במועצתו הדן בשיפוט בתי-המשפט ובחלוקת הסמכויות בינם לבין עצמם. אין הסימן הזה בא לקבוע הלכה בשטח המשפט הבינלאומי. כללי המשפט הבינלאומי המקובלים בכל מדינה נאורה כוחם יפה במדינת ישראל, אם לא מכוח המשפט הבינלאומי עצמו, כי אז בכל אופן כחלק מהמשפט המקובל האנגלי העומד בתסמו בארץ, באין הוראה אחרת, בתוקף הסימן 46 לדבר-המלך-במועצתו הסעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948.“

הסתייגותי האחת היא, כפי שנסיתי להסביר לעיל, שלצורך העברת עקרונות המשפט הבין-לאומי לדיני הארץ אין אנו חייבים עוד היום, לאחר הקמת המדינה, להיזקק לסימן 46 לדבר-המלך-במועצה. אותם המניעים אשר הצדיקו, למשל, את קבלתו במשפט המקור כל של העקרון בדבר פרישת סמכותם של בתי-המשפט האנגליים על אניות המסליגות בלב-ים תחת הדגל האנגלי, אותם המניעים קיימים גם לגבי מדינת ישראל ומצדיקים את העברתו של אותו עקרון למשפט הארץ, ללא כל זיקה למשפט האנגלי וללא כל קשר לחוק החרות המקומי, ואשר לטיבם של מניעים אלה, ולמקור מחצבתם, נראה לי, כי אין טוב לפני בלתי אם להביא ככתבו וכלשונו, קטע מפסק-דין אנגלי ישן, (7), שהובא ב" 77 E.R. 1357 מתוך 79 Coke Reports 12. וכך נאמר שם, באותו קטע:

“(T)he admiral hath jurisdiction to adjudge things done upon the sea and this did not begin then: but without question, so long as there hath been trade and traffic (which is the life of every island) there was marine jurisdiction to redress depredations, piracies, murders, and other offences upon the sea; and to determine all contracts made there; and this doth appear by Beresford, Chief Justice, (who speaks in the voice of all the Court) where he says, that the King willetth that the peace be as well kept upon the sea as upon the land; and it is not possible that the peace should be kept without jurisdiction of justice.”

הגופט גויטיין

מסקנתו של בית-המשפט באותו ענין היתה. כי:

"..... (The admiral by the common law hath jurisdiction upon the high sea, *ex quo sequitur*, that his jurisdiction was by the common law, and that it is so ancient, that the commencement cannot be known....."

13. ואשר לשאלה בדבר העברתם של עקרונות המשפט הבינ-לאומי למשפט הלאומי, נאמנים עלינו דבריו של בלקסטון בחיבורו "פירושים על חוקי אנגליה". וכך אומר בלקסטון (שם, ספר רביעי, פרק המיש):

"..... (In England..... the law of nations..... is..... adopted in its full extent by the common law, and is held to be a part of the law of the land. And those acts of parliament which have from time to time been made to enforce this universal law..... are not to be considered as introductive of any new rule, but merely as declaratory of the old fundamental constitutions of the kingdom: without which it must cease to be a part of the civilized world."

והוא הדין בארצות אחרות, כגון, ארצות-הברית של אמריקה, צרפת, בלגיה ושוייץ. שבהן הוכרו המנהגות של המשפט הבינ-לאומי כחלק ממשפט הארץ, אף כי כמה מהן דוגלות בעקרון של השיפוט הטריטוריאלי של בתי-המשפט שלהן (ראה אופנהיים-לאוטרפאכט, המשפט הבינ-לאומי, הוצ' שביעית, ע' 41-39).

14. כללו של דבר: משתבעה המדינה את המערער לדין על האשם שהיא חולה בו, עשתה כן לא רק מכוח הוקיה הכתובים על ספר, כי אם גם בזכות ריבונותה ובזכות סמכותם של בתי-משפט על אניותיה המפליגות בלבנים ומניפות את דגלה, כל עקרון לאומי או בין-לאומי לא הופר בזה על-ידיה, ולפיכך אין לבוא בטרוניה עמה. מטעם זה הייתי דוחה את טענתו הטרומית של בא-כוח המערער בדבר סמכותו של בית-המשפט המחוזי בחיפה.

בגוף הענין אני מצרף את דעתי לדעתו של חברי השופט ויתקן, ואין לי מה להוסיף על דבריו.

הגופט גויטיין: השאלה הראשונה המתעוררת בפנינו בערעור זה היא, אם היתה לבית-המשפט המחוזי בחיפה הסמכות לשמוע את המשפט אשר בו הורשע המערער על יסוד פשע טבעי — אם נעשה — מחוץ לגבולות מדינת ישראל ומעבר לשלושה מילין ימיים מחופיה.